

Portaszolgálat emészthetetlen bécsi szelettel

Erdélyi fejedelem vagy magyar király, pártfogó vagy pártfogolt, politikai zseni vagy megalkuvó. Talán mindegyik, talán egyik sem. Egy sorsfordító országgyűlés krónikája, ahol össze sem gyűltek a követek, mégis beleremegett az ország. Nagyszombati tudósítónk jelenti a helyszínről.

Amikor 1621. január elsején a fejedelemre és a tanácskozó nemesekre vártam, hogy az aznapra meghirdetett országgyűlés fejleményeiről beszámoljak, tehát mindarról híven tudósítsak, ami látóterünkben vagy a kulisszák mögött zajlott, meg sem fordult a fejemben, hogy az elhalasztott gyűlés Bethlen Gábor Habsburgok elleni katonai sikereinek és királyságának a végét is jelentheti.

A rend kedvéért és röviden tekintsük át, hogyan jutottunk idáig. Uralkodása kezdete óta Bethlen a Porta bizalmát élvezte, elég, ha csak arra gondolunk, hogy 1613-ban jelentős török haderővel a háta mögött vonult be Erdélybe, ennek köszönhetően lett fejedelem. Több általam megkérdezett, de neve elhallgatását kérő főúr egybehangzó nyilatkozata szerint a rendek nem nézték jó szemmel a török támogatását, azt pedig még kevésbé, hogy az új fejedelem a későbbiekben meglehetősen öntörvényű volt az ország ügyeit illetően. Erdély ennek ellenére vagy éppen emiatt minden rendelkezésünkre álló forrás, statisztika, éves kincstári jelentés szerint gazdaságilag, társadalmi stabilitását illetően is jól teljesített. Talán úgy is jellemezhetjük, hogy virágzott, amit még az országgyűlésről távolmaradók sem vitatnak.

A változások, eredmények: Bethlen kormányzása alatt állami monopólium lett a só- és nemesfém-kereskedelem, külföldről hozott iparosokat, bányászokat, és fontos gazdasági szerződéseket írt alá Havasalfölddel, Moldvával: Erdély gazdagodott, Bethlen Gábornak hadjáratokra is lett pénze. A fejedelem nyíltan vállalta református hitét, 1618-ban még a cseh rendek felkeléséhez is csatlakozott a Habsburg Birodalom ellen a vallásszabadság kivívásáért. Egy évre rá érte el legnagyobb katonai sikerét, amikor körülzárta Bécs várát, ahonnan végül ostrom nélkül elvonult. Ekkor már – udvari háttérbeszélgetéseink tanúsága alapján - a császárnak is világos volt, hogy Erdély fejedelmével számolnia kell, aki veszélyes játékos a katolikus-protestáns háborúban. Bethlen Gábor olyan erős fejedelmi pozíciót teremtett magának ellenlábasaival és a képlékeny hazai, illetve európai politikai viszonyok ellenére, hogy

1620-ban még magyar királlyá is kikiáltották. Idővel mégis magára maradt, forrásaink szerint korábbi szimpatizánsai is szembefordultak vele.

A váratlan fordulat megértéséhez térjünk vissza a nagyszombati országgyűléshez. Ahhoz, hogy valójában mi is történt ott. Pontosabban, hogy mi *nem* történt? Akkor még sokaknak fel sem tűnt, hogy néhány nemes lemondta a részvételt, a többiek pedig később érkeztek, így városunk nem tudott megfelelő ellátást biztosítani a háború pusztításai miatt, ezért az országgyűlés kettévált. Az egyik helyszín Galgóc lett, ahol az északkeleti vármegyék követeit várták, a másik pedig Modor, ahol az alsó-magyarországiak tanácskoztak. A cseh kudarcral zárult fehérhegyi csata után Bethlen Gábor – névtelenséget kérő forrásaink szerint – mindenképpen folytatni akarta hadjáratát a Habsburgok ellen, de ez a magyarországi nemesek ellenállásába ütközött. Ők békét akartak. Míg az 1620-as, besztercebányai országgyűlésen jelentős támogatást kapott Bethlen, '21-ben már csökkentették a hadi kiadásait.

Pedig ekkoriban még a török fél is nagy reményeket fűzött Bethlen Gábor magyar királyságához. *„Ha oztán Magyarországnak más lészen a koronás királya, azzal lészen frigyünk, s mi azt akarjuk, hogy Bethlen Gábor légyen”* – idézte a török felet Bethlen követe, Borsos Tamás. A szövetség megkötéséhez azonban meg kellett volna koronáztatnia magát. Ellenben a fejedelem a besztercebányai országgyűlésen ezt – igencsak meglepő módon – nem tette meg, pedig övé volt a Szent Korona és Pozsony is behódolt előtte. A magyar rendek teljes befolyást követelő feltételeit gondolják elemzők annak háttérében, hogy nem fogadta el a koronát.

Elégedetlenségét Bethlen egy később kiszivárgott levelében Thurzó Imrének is kifejtette, így fogalmazott: *„...sem fárul szakadt vagyok, sem senki számara... magam uram én sem vihetek mindent véghez..., eddig is nagy bolondság volt tőlem, hogy itt kegyelmetek között tekergettem, az jóra való intésemért az statusoktól (vagyis a rendektől) gyalázatos diffamatiót és gyűlölséget szereztem magamnak...”*. Ezek után ugyan több katonája lett, de a megegyezést követelő többség miatt már februárban béketárgyalásokat kezdett Hainburgban. Az osztrák kisvárosban 3 hónapon keresztül alkudoztak Bethlenék a Habsburg Birodalommal – mindhiába. (Habsburg-oldalon többek között Esterházy Miklós közvetítette a császár álláspontját.) Ott még nem, de Nikulsburgban már egy Bethlen számára is elfogadható békét kötöttek. Ebben a királyi címéről lemondott, ahogy a korábban meghódított területek egy részéről is, sőt a koronát is vissza kellett adnia, de a sikeres alku bizonyítéka, hogy osztrák hercegi címet és hét kelet-magyarországi vármegyét kapott cserébe és ami a legfontosabb: megőrizte Erdély önállóságát.

A tárgyalások, amik miatt Bethlen egy év alatt kihátrált a háborúból és lemondott királyi címéről, nem Nagyszombaton zajlottak. Azonban mégiscsak az ottani kusza belpolitikai helyzet - az, hogy először nem jöttek, aztán mégis jöttek, de csak kevesen, és ők sem támogatták, majd gyorsan szétoszlottak - kényszerítette arra a fejedelmet, hogy befejezze hadjáratait. Amivel nemzetközi presztízséből ugyan veszített, cserébe viszont komoly erdélyi mozgásteret nyert, és ezt onnan, ahonnan ő indult, kevesen mondhatják el magukról.

https://hu.wikipedia.org/wiki/Thurz%C3%B3_Imre

[https://hu.wikipedia.org/wiki/Moldvai_lengyel%20%93t%C3%B6r%C3%B6k_h%C3%A1bor%C3%BA_\(1620%E2%80%931621\)](https://hu.wikipedia.org/wiki/Moldvai_lengyel%20%93t%C3%B6r%C3%B6k_h%C3%A1bor%C3%BA_(1620%E2%80%931621))

<https://hang.hu/kultura/mi-azt-akarjuk-hogy-bethlen-gabor-legyen-122955>

https://hu.wikipedia.org/wiki/Bethlen_G%C3%A1bor

https://hu.wikipedia.org/wiki/Nikolsburgi_b%C3%A9ke

<https://erettsegi.com/tetelek/tortenelem/erdely-bethlen-gabor-idejen/>

<http://lexikon.katolikus.hu/H/Hainburg.html>

[https://hu.wikipedia.org/wiki/Esterh%C3%A1zy_Mikl%C3%B3s_\(n%C3%A1dor\)](https://hu.wikipedia.org/wiki/Esterh%C3%A1zy_Mikl%C3%B3s_(n%C3%A1dor))

<https://ujkor.hu/content/erdelyi-fejedelembol-magyar-kiraly>

<https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Banlaky-banlaky-jozsef-a-magyar-nemzet-hadtortenele-2/15-bocskay-istvan-bathory-gabor-es-bethlen-gabor-idoszaka-16041626-3269/d-bethlen-gabor-idoszaka-1613-tol-1626-ig-338B/2-bethlen-gabor-elso-tamadasa-ii-ferdinand-ellen-16191621-33C4/c-az-1621-evi-hadjarat-34A8/a-a-nagyszombati-orszaggyules-a-hainburgi-sikertelen-targyalasok-es-azok-kovetkezmenyei-34A9/>

<https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Banlaky-banlaky-jozsef-a-magyar-nemzet-hadtortenele-2/15-bocskay-istvan-bathory-gabor-es-bethlen-gabor-idoszaka-16041626-3269/d-bethlen-gabor-idoszaka-1613-tol-1626-ig-338B/2-bethlen-gabor-elso-tamadasa-ii-ferdinand-ellen-16191621-33C4/b-az-1620-evi-hadjarat-3427/c-a-besztercebanyai-orszaggyules-es-az-azzal-kapcsolatos-bel-es-kulpolitikai-esemenyek-344D/>

<https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Banlaky-banlaky-jozsef-a-magyar-nemzet-hadtortenele-2/15-bocskay-istvan-bathory-gabor-es-bethlen-gabor-idoszaka-16041626-3269/d-bethlen-gabor-idoszaka-1613-tol-1626-ig-338B/2-bethlen-gabor-elso-tamadasa-ii-ferdinand-ellen-16191621-33C4/b-az-1620-evi-hadjarat-3427/c-a-besztercebanyai-orszaggyules-es-az-azzal-kapcsolatos-bel-es-kulpolitikai-esemenyek-344D/>

<https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Banlaky-banlaky-jozsef-a-magyar-nemzet-hadtortenele-2/15-bocskay-istvan-bathory-gabor-es-bethlen-gabor-idoszaka-16041626-3269/d-bethlen-gabor-idoszaka-1613-tol-1626-ig-338B/2-bethlen-gabor-elso-tamadasa-ii-ferdinand-ellen-16191621-33C4/b-az-1620-evi-hadjarat-3427/c-a-besztercebanyai-orszaggyules-es-az-azzal-kapcsolatos-bel-es-kulpolitikai-esemenyek-344D/>

<https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Banlaky-banlaky-jozsef-a-magyar-nemzet-hadtortenele-2/15-bocskay-istvan-bathory-gabor-es-bethlen-gabor-idoszaka-16041626-3269/d-bethlen-gabor-idoszaka-1613-tol-1626-ig-338B/2-bethlen-gabor-elso-tamadasa-ii-ferdinand-ellen-16191621-33C4/b-az-1620-evi-hadjarat-3427/c-a-besztercebanyai-orszaggyules-es-az-azzal-kapcsolatos-bel-es-kulpolitikai-esemenyek-344D/>

<https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Banlaky-banlaky-jozsef-a-magyar-nemzet-hadtortenele-2/15-bocskay-istvan-bathory-gabor-es-bethlen-gabor-idoszaka-16041626-3269/d-bethlen-gabor-idoszaka-1613-tol-1626-ig-338B/2-bethlen-gabor-elso-tamadasa-ii-ferdinand-ellen-16191621-33C4/b-az-1620-evi-hadjarat-3427/c-a-besztercebanyai-orszaggyules-es-az-azzal-kapcsolatos-bel-es-kulpolitikai-esemenyek-344D/>

<https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Banlaky-banlaky-jozsef-a-magyar-nemzet-hadtortenele-2/15-bocskay-istvan-bathory-gabor-es-bethlen-gabor-idoszaka-16041626-3269/d-bethlen-gabor-idoszaka-1613-tol-1626-ig-338B/2-bethlen-gabor-elso-tamadasa-ii-ferdinand-ellen-16191621-33C4/b-az-1620-evi-hadjarat-3427/c-a-besztercebanyai-orszaggyules-es-az-azzal-kapcsolatos-bel-es-kulpolitikai-esemenyek-344D/>

<https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Banlaky-banlaky-jozsef-a-magyar-nemzet-hadtortenele-2/15-bocskay-istvan-bathory-gabor-es-bethlen-gabor-idoszaka-16041626-3269/d-bethlen-gabor-idoszaka-1613-tol-1626-ig-338B/2-bethlen-gabor-elso-tamadasa-ii-ferdinand-ellen-16191621-33C4/b-az-1620-evi-hadjarat-3427/c-a-besztercebanyai-orszaggyules-es-az-azzal-kapcsolatos-bel-es-kulpolitikai-esemenyek-344D/>

<https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Banlaky-banlaky-jozsef-a-magyar-nemzet-hadtortenele-2/15-bocskay-istvan-bathory-gabor-es-bethlen-gabor-idoszaka-16041626-3269/d-bethlen-gabor-idoszaka-1613-tol-1626-ig-338B/2-bethlen-gabor-elso-tamadasa-ii-ferdinand-ellen-16191621-33C4/b-az-1620-evi-hadjarat-3427/c-a-besztercebanyai-orszaggyules-es-az-azzal-kapcsolatos-bel-es-kulpolitikai-esemenyek-344D/>

<https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Banlaky-banlaky-jozsef-a-magyar-nemzet-hadtortenele-2/15-bocskay-istvan-bathory-gabor-es-bethlen-gabor-idoszaka-16041626-3269/d-bethlen-gabor-idoszaka-1613-tol-1626-ig-338B/2-bethlen-gabor-elso-tamadasa-ii-ferdinand-ellen-16191621-33C4/b-az-1620-evi-hadjarat-3427/c-a-besztercebanyai-orszaggyules-es-az-azzal-kapcsolatos-bel-es-kulpolitikai-esemenyek-344D/>